

พรหมวิหาร : ธรรมแนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย

The Four Noble Sentiments as the Solution to Conflicts in Thai Society

พระครูปลัดไพฑูริย์ เมธิโก (มหาบุญ) พร.ม. (Phrakhrupaladpaitoon Medhiko (Mahaboon), M.A.)¹

บทคัดย่อ

บ้านเมืองไทยเกิดความขัดแย้งมากมายภายในสังคม เนื่องจากปัจจัยหลายด้านที่ส่งผลกระทบต่อความขัดแย้งนั้นเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความขัดแย้งที่สร้างเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ อย่างไม่จบสิ้นนั้นมาจากมนุษย์ มนุษย์ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้เกิดความขัดแย้งภายในสังคมหลักธรรมที่สามารถสลายความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีของคนในสังคมคือ หลักพรหมวิหารธรรม ควรนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขความขัดแย้ง เพราะหลักพรหมวิหารธรรม มีเนื้อหาครอบคลุมทั้งด้านการกระทำทางกาย วาจา และใจ อันนำมาสู่การแก้ไขปัญหา

คำสำคัญ : พรหมวิหาร ความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง

Abstract

There are a lot of conflicts within Thai society. They are brought about by many factors and are now growing wider particularly the endless of conflicts. They are consecutively increased and caused by human. In fact, men themselves are the cause of human conflicts. Therefore, the Buddhist principle of the Four Noble Sentiments is the proper solution to these conflicts because their contents embrace all physical, verbal, and mental requirements that are necessary for solution to all human social problems.

Keywords : The Four Noble Sentiments, Conflict, Solution to conflict

¹ นักศึกษาริษยาเอก สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทนำ

ในปัจจุบันสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติการณ์ความขัดแย้งที่มีความซับซ้อน และมีความเป็น พลวัตสูงมากขึ้นเรื่อยๆ อันเกิดจากการสะสมของความรุนแรงเชิงโครงสร้างทางสังคม (Structural Violence) ที่กดขี่และทำให้ผู้คนรู้สึกแปลกแยกและแบ่งแยกกันในสังคมออกจากกัน ผสานกับความรุนแรงทางวัฒนธรรม (Cultural Conflict) ที่ให้ความชอบธรรมกับความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความรุนแรงทางตรง นอกจากนี้ยังหันต่อไปของปัญหายังถูกกดทับด้วยปัญหาพัฒนาการและการขยายตัวของความขัดแย้งที่เจริญเติบโตควบคู่ไปกับยุทธศาสตร์และเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ ซึ่งเกิดจากการที่รัฐใช้กลไกทางเศรษฐกิจเป็นตัวขับเคลื่อนสถาบันต่างๆของประเทศเพียงกลไกเดียว จนทำให้ประชาชนในชนบท คนด้อยโอกาส และคนยากจนถูกยึดเยียดสถานะของการเป็นคนชายขอบของสังคม โดยที่พวกเขาเหล่านั้นไม่มีสิทธิ์เลือก ผนวกกับปัญหาการบริหารงานของรัฐแบบรวมศูนย์แต่กระจายกระจายปัญหาประชาธิปไตยแบบตัวแทนที่ไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาทางด้านโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาที่ไม่เท่าเทียม สิ่งต่างๆเหล่านี้ได้ผสมรวมตัวกันจนกลายเป็นวิกฤติการณ์ความขัดแย้งในสังคมไทย ที่ไม่สามารถหาทางออกได้และเมื่อประชาชนไม่ได้รับความยุติธรรมในสังคมอย่างที่ควรจะเป็น และรัฐไม่สามารถแก้ปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง จึงก่อให้เกิดการประท้วงตื้อแพ่งหรือการขัดขืนอย่างสงบ (Civil Disobedience) จนถึงขั้นใช้กำลังและความรุนแรงในการเรียกร้อง และคัดค้านอำนาจรัฐตั้งที่ปรากฏอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

สังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีสถาบันซึ่งได้รับการยอมรับว่าเป็นเสาหลักของสังคมไทยอยู่ 3 สถาบันคือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ ชาวไทยทุกหมู่เหล่าจะเคารพเทิดทูนสถาบันทั้งสามนี้ และในฐานะที่เมืองไทยเป็นดินแดนแห่งพระพุทธศาสนา ผู้เขียนเห็นว่าหากมีการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนานี้ มาปรับใช้เพื่อแก้ปัญหาความแตกแยกความสามัคคีก็อาจจะได้เป็นประโยชน์ ผู้เขียนจึงสนใจที่จะนำเสนอหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาความแตกแยกในสังคมไทย เพื่อให้คนในสังคมไทย ได้ยึดหลักพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้ในชีวิตของตนเอง เพื่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีกัน บทความนี้ผู้เขียนจะได้นำเสนอเฉพาะหลักพรหมวิหารธรรมทั้งนี้เพราะธรรมข้อนี้เป็นธรรมอันเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐเป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติจึงจะชื่อว่าดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบ (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 34 ข้อที่ 190 หน้าที่ 75)

บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับ “แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทย” โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ หลักพรหมวิหารธรรม มาใช้ในการแก้ไขความขัดแย้งของสังคมไทยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความขัดแย้งในสังคมไทย

ความขัดแย้งในสังคมไทยมีมาตั้งแต่ในอดีต ตั้งแต่สงครามชิงราชบัลลังก์ก็สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา การโค่นอำนาจพระเจ้าตากสินมหาราช กบฏและรัฐประหารอีกไม่น้อยกว่า 27 ครั้งในสมัยรัตนโกสินทร์ เช่น กบฏ ร.ศ.130 กบฏนายสิบ กบฏบวรเดช กบฏวังหลวง กบฏยิงเตอร์ก กบฏแมนฮัตตัน จนไปถึงการเปลี่ยนแปลงการปกครองในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ซึ่งการขัดแย้งในประเทศไทยยังไม่ได้สิ้นสุดลงโดยสิ้นเชิง หลังจากนั้นก็เกิดความขัดแย้งเชิงอุดมการณ์ระหว่างรัฐไทยกับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยตั้งแต่ปี 2492-2525 และสิ้นสุดลงด้วยนโยบายการให้อภัย ตามคำสั่งที่ 66/2523 ต่อมาก็เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเผด็จการกับกระแสเรียกร้องประชาธิปไตยของประชาชน อันก่อให้เกิดเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และพฤษภาทมิฬ 2535

แต่ความขัดแย้งที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ ยังไม่ขยายวงกว้างและยึดเยียดมากเท่าความขัดแย้งทางการเมืองในขณะนี้ ที่เริ่มต้นเมื่อปลายปี 2548 และพัฒนามาเป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มความคิดเห็นทางการเมืองสองกลุ่มอยู่จนถึงทุกวันนี้ ความขัดแย้งยาวนานนี้ยังไม่มีใครรู้ว่าจบลงอย่างไร แต่ที่แน่ใจได้ก็คือ ผลกระทบของมันมีความรุนแรงมากหลายด้าน ดังนี้

1. ความขัดแย้งดังกล่าวถูกกระพือให้เป็นความขัดแย้งร้ายลึกระหว่างประชาชน ลูกหลานไปทุกที่ ไม่ว่าในครอบครัว ในบรรดาเพื่อนฝูงที่ทำงาน จนแม้ระหว่างคนในภูมิภาคต่างๆ โดยเฉพาะคนภาคเหนือและภาคอีสานฝ่ายหนึ่งกับคนภาคใต้ ถึงขั้นที่มีการตั้งคำถามถึงเอกภาพและบูรณภาพของความเป็นชาติไทยเลยทีเดียว

2. ไม่มีความขัดแย้งครั้งใดที่เกือบทุกสถาบันหลักของประเทศถูกตั้งคำถามถึงความชอบธรรม และบทบาทมากที่สุดอย่างในเวลานี้ รัฐบาลพลั้งประชาชนของอดีตนายกรัฐมนตรีสมัคร สุนทรเวช และนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ ก็ถูกคนเสื้อเหลืองประท้วงยึดเยื่อ รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ก็ถูกคนเสื้อแดงประท้วงไม่เลิก รัฐสภาก็ถูกตั้งฉายาที่แสดงให้เห็นการไม่ยอมรับองค์กรอิสระก็ถูกทำลายและไม่ยอมรับ ศาลซึ่งไม่เคยถูกวิพากษ์วิจารณ์ก็ถูกวิพากษ์อย่างเปิดเผย สถาบันของมนตรีซึ่งควรอยู่เหนือความขัดแย้งทางการเมือง ก็เป็นเป้าการโจมตีของคนบางกลุ่ม และอาจนำมาซึ่งความล่มสลายของประชาธิปไตยได้หากปล่อยให้ยึดเยื่อต่อไป

3. หลักนิติธรรมและความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายในบ้านเมืองถูกสั่นคลอนอย่างรุนแรงโดยรัฐเองและประชาชน การทุจริตที่ปรากฏเป็นข่าวมากมายในฝ่ายการเมืองและข้าราชการแสดงให้เห็นความไม่แยแสต่อกฎหมายของผู้มีอำนาจ ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และการที่ฝูงชนหึงเสื้อเหลือง เสื้อแดง สามารถกระทำการทำลายความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายได้โดยมิได้มีอะไร เกิดขึ้น ทำให้มีการตั้งคำถามกันว่า ประเทศไทยเป็นรัฐที่ล้มเหลวหรือไม่

4. การลูกกลมของความขัดแย้งในประเทศเป็นปัญหาระหว่างประเทศของไทยกับเพื่อนบ้าน คือกัมพูชา ซึ่งถ้าไม่จัดการให้ดีก็จะกระทบกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศทั้งอาจลูกกลมไปสู่ภูมิภาคก็เป็นได้

5. ผลกระทบทางเศรษฐกิจนั้น ยังไม่มีสถาบันใดทำตัวเลขให้เห็นชัดสำหรับความสูญเสียดังกล่าวของประเทศไทย แต่ถ้าเทียบกับประเทศเกาหลีใต้ที่ความรุนแรงของความขัดแย้งของสังคมน้อยกว่าไทยมากก็เห็นความน่ากลัว

นักการเมืองมักมองการทำหน้าที่การเมืองของคนเป็นเกมส์ทางการเมือง เล่นพรรคเล่นพวก เมื่อใครยาวสาวได้สาวเอาทำงานแบบเช้าชามเย็นชาม ส่วนมากมักทุจริตและกอบโกยผลประโยชน์ แม้จะมีหน่วยงานคอยตรวจสอบนักการเมืองก็ตามแต่ก็เป็นไปอย่างไม่เต็มที่นักด้วยเกรงกลัวอำนาจและอิทธิพล ปัญหาอีกอย่างของการเมืองคือด้านการศึกษา นโยบายผิดพลาดอันเกิดผลเสียกับสังคมและประเทศชาติ ผู้บริหารประเทศไม่ได้บริหารอย่างเต็มความรับผิดชอบ มีการเล่นการเมืองมากเกินไป ความจำเป็น ซึ่งผลทำให้การดำเนินนโยบายต่างๆ ไม่ได้แก้ปัญหาที่แท้จริงของประเทศ บางครั้งนโยบายหลายๆ นโยบายก็ดูน่าจะดี แต่กลับไม่ได้ผลเต็มที่ ซึ่งก็มีสาเหตุมาจากการไม่สามารถนำนโยบายไปปฏิบัติกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลบ่อยครั้งเป็นการดำเนินนโยบายเพื่อสร้างภาพให้แก่ตน แต่ให้ความสำคัญของประสิทธิผลน้อยมาก หรือแทบจะไม่ให้ความสำคัญเลย

พรหมวิหารธรรม

ความหมายของพรหมวิหารธรรม

คำว่า “พรหมวิหาร” เป็นภาษาบาลี แปลความหมายไว้ว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างพรหม หรือของท่านผู้ใหญ่ ซึ่งประกอบด้วย 2 อย่าง คือ

- 1) พรหม หมายถึง พรหม หรือท่านผู้ใหญ่
- 2) วิหาร หมายถึง เป็นเครื่องอยู่ (แสง บุญเฉลิมวิภาส, 2543)

เมื่อนำ 2 คำศัพท์มารวมกันตามหลักทางภาษา “พรหมวิหาร” จึงหมายถึง ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมประจำใจของพรหม กล่าวคือ พรหมเป็นเทพเจ้าสูงสุดในศาสนาพราหมณ์ที่สร้างโลกและอภิบาลโลกตามทัศนะของพราหมณ์ เพราะถือว่า มนุษย์เมื่ออยู่กันไปจนถึงกัปหนึ่งโลกจะพินาศ และพระพรหมจะสร้างโลกขึ้นมาใหม่และจะลิขิตชีวิตมนุษย์ว่า

จะเป็นอยู่อย่างไร แต่ทัศนะของพระพุทธศาสนาไม่เชื่อเหมือนศาสนาพราหมณ์และถือว่ามนุษย์ทุกคนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการสร้างสรรค์และอภิบาลสังคม ด้วยเหตุนี้ ทุกคนต้องทำตัวให้เป็นพรหม หรือคุณธรรมความเป็นพรหม และในการปฏิบัติในลักษณะนี้ เป็นการสร้างสรรค์ตนเองด้วยหลักพรหมวิหารและพรหมวิหารเมื่อนำมาใช้กับมนุษย์ในฐานะที่มนุษย์สามารถสร้างสรรค์และอภิบาลโลกได้ด้วยตัวมนุษย์เอง

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน) (2527) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรม หมายถึง ธรรมเครื่องอยู่ของผู้ใหญ่ ผู้ไม่มัวหมองในศีล ในธรรม ในวินัย คือ พรหมวิหาร เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา จะให้เกิดผลเป็นประโยชน์ได้จริงจะต้องทำให้คุ้นใจ คือ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับใจด้วย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรม ว่าหมายถึง ธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักใจและกำกับความประพฤติ จึงจะชื่อว่า ดำเนินชีวิตแบบหมดจด และปฏิบัติตนต่อมนุษย์สัตว์ทั้งหลายโดยชอบนอกจากนี้ พรหมวิหาร ยังมีความหมายที่สามารถแปลอีกในหนึ่งว่า ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมประจำใจที่ทำให้เป็นพรหมหรือให้เสมอด้วยพรหม หรือเป็นเครื่องอยู่ของท่านผู้มีความยิ่งใหญ่

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช)(2543) ได้ให้ความหมายของพรหมวิหารธรรมไว้ว่า พรหมวิหารธรรม หมายถึง บุคคลผู้มีความครบถ้วนบริบูรณ์เท่านั้น

สรุป คำว่า “พรหมวิหารธรรม” คือ ธรรมเป็นเครื่องอยู่ของพรหม หรือธรรมประจำใจของพรหม หรือธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ ธรรมประจำใจอันประเสริฐ หลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ ธรรมที่ต้องมีไว้เป็นหลักของจิตใจและกำกับความประพฤติ หรือเป็นธรรมที่ใช้ในการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้ปกครอง ท่านผู้ใหญ่ ถ้าปฏิบัติตนโดยใช้พรหมวิหารเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตแล้ว จึงจะชื่อว่า ได้ดำเนินชีวิตหมดจดและปฏิบัติตนต่อมนุษย์ทั้งหลายโดยชอบ

ความสำคัญของหลักพรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม เป็นคุณธรรมสำหรับผู้ใหญ่หรือผู้บริหารมี 4 ประเภท คือ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นคำสอนสำคัญที่มุ่งส่งเสริมการสร้างสรรค์สังคม เป็นหลักธรรมที่แสดงออกต่อผู้อื่น ทั้งมนุษย์และสรรพสัตว์ และพรหมวิหารทั้ง 4 ข้อ จะต้องประสานกลมกลืนกัน เพราะถ้าขาดเพียงข้อใดข้อหนึ่ง ย่อมก่อให้เกิดความบกพร่องทางสังคมอย่างแน่นอน เช่น เมื่อคนมีน้ำใจต่อกัน มีเมตตา กรุณา และมุทิตาต่อกัน ก็มีความอบอุ่น มีความสุขในการอยู่ร่วมกัน แต่ข้อเสียจะเกิดขึ้นสืบเนื่องมาจาก มนุษย์จำนวนหนึ่งจะชอบหวังพึ่งพาผู้อื่นเสมอ โดยคิดว่าถ้าเราเดือดร้อนก็ไปหาผู้ใหญ่ ไปหาญาติ เมื่อเป็นเช่นนี้ มนุษย์ส่วนมากจะเกิดความเกียจคร้าน ประมาท ขาดความรับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้ อุเบกขา จึงเป็นจุดถ่วงดุลยภาพในสังคมหรือเป็นหลักประกันที่สำคัญ กล่าวคือ บุคคลที่ทำผิด ขาดความรับผิดชอบ มักจะเข้าไปหาผู้ใหญ่เพื่อขอความเมตตา แต่ถ้าผู้ใหญ่มีอุเบกขา ก็หมายความว่า คนผิดย่อมได้รับผลแห่งความผิด เมื่อเป็นเช่นนี้ การมีพรหมวิหารธรรม เป็นพื้นฐานทางจิตใจจึงเท่ากับว่า เป็นหลักประกันทางสังคม ตามที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า พรหมวิหารเป็นคุณธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม ในที่นี้ผู้ศึกษาจะมุ่งกล่าวถึงความสำคัญของพรหมวิหารธรรมในเชิงสังคมและในเชิงจริยธรรม ดังนี้

1 ความสำคัญในเชิงสังคม

สังคม ในที่นี้ หมายถึง สังคมมนุษย์ คือ การที่มนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไปมาอยู่ร่วมกันโดยมีโครงสร้างทางสังคม เรียกว่า สังคม และพรหมวิหาร มีความสำคัญในอันที่จะฝึกพลังจิตด้วยกุศลธรรมทั้งแก่ตนเองและมวลมนุษยชาติ ทั้งในด้านการกระทำทางกาย วาจาและใจ อันได้แก่ การพัฒนาจิตไปสู่คุณธรรมเบื้องสูงยิ่งๆ ขึ้นไป เรียกได้ว่า มีอานิสงส์มากทั้งปัจจุบันและอนาคตหลายประการ ซึ่งในประเด็นนี้ ในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาแสดงอานิสงส์ในระดับพื้นฐานของพรหมวิหารมีเมตตา ไว้ว่า

...เมื่อเมตตาเจโตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว ทำให้เป็นดุจมาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้ตั้งมั่นโดยลำดับ สัมบัติแล้ว ปราศรณาดิแล้ว ฟังท้วงอาณิสส 11 ประการ อาณิสส 11 ประการ เป็นไฉน ได้แก่ หลับเป็นสุข ตื่นเป็นสุข.. เมื่อยังไม่บรรลุนิเวศยิ่งๆ ขึ้นไป ย่อมเป็นผู้เข้าถึงพรหมโลก (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 8 ข้อที่ 1004 หน้าที่ 352)

นอกจากนี้ ความสำคัญในการประพฤติ ตามหลักเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งเป็นกัลยาณธรรม คือธรรมที่ทำให้คนเป็นคนดี อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานด้านคุณธรรม การสร้างสรรค์สังคมให้มีอารยธรรมที่ดีมีสุขและการผดุงคุณธรรมในการอยู่ร่วมกันอย่างมีระบบ คือ มีระบบผู้ทำและผู้ตามพรหมวิหารเชิงสังคม ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาสังคมนั้น

2 ความสำคัญด้านการพัฒนาสังคมระดับพื้นฐาน

ความสำคัญของพรหมวิหารในด้านการพัฒนาสังคมระดับพื้นฐานส่วนมาก คือ การมุ่งส่งเสริมให้บุคคลสร้างสรรค์ตนเองให้มีพรหมวิหารเป็นนิสัย และการสร้างสรรค์ตนเองด้วยพรหมวิหาร ถือได้ว่าเป็นการปูพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังข้อความที่ว่า เป็นสังคมที่หวังดี หวังช่วยเหลือ ยินดีต่อความสำเร็จ มีความยุติธรรม เคารพนับถือกันฉันท์พี่น้อง เพราะผู้ที่มีพรหมวิหารนั้น จะเป็นผู้ที่ยิ้มแย้มแจ่มใส มีสังาราคี ชวนให้ทำความดี ซึ่งตรงกันข้ามกับผู้ที่ไม่ดีดัง ประการหนึ่งว่า จะตั้งหน้าตั้งตาเป็นศัตรูแก่ผู้ใดพบเห็น คนประเภทนี้ย่อมไม่มีใครคบหาเป็นมิตร เพราะมนุษย์เราแท้จริง เราจะมีมิตรภาพจากกันด้วยเมตตา กรุณา มิใช่สวมหน้ากากเข้าหากัน (สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร), 2518) ด้วยเหตุนี้การอยู่ร่วมกันในสังคม ย่อมยิ่งความสุขให้เกิดขึ้นแก่กันและกันได้ ในเมื่อคนแต่ละคนมีเมตตา กรุณา มุทิตา และยุติธรรมต่อกันต่างมีเมตริจิต มิตรภาพต่อกัน ย่อมจะบังนดาลสุขให้เกิดขึ้นแก่กันได้ เพราะพรหมวิหารมุ่งให้มีเมตตา กรุณาต่อกัน ไม่อิจฉา ริษยากัน มีความสามัคคีต่อกัน ปฏิบัติหน้าที่โดยสุจริตและปกครองโดยธรรม (คณะกรรมการอปรมาชาชาการและประชาชน, 2543) อยากรักใคร่ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งกล่าวถึงความสำคัญด้านการพัฒนาสังคมระดับพื้นฐานเกี่ยวกับ ความสำคัญของเมตตาและกรุณา ความสำคัญของมุทิตา และความสำคัญของอุเบกขา อันได้แก่

1) ความสำคัญของเมตตา และกรุณาในการพัฒนาสังคมระดับพื้นฐาน คือเมตตา กรุณา ในฐานะเป็นหลักธรรมที่สามารถสนับสนุนเกื้อกูลแก่การรักษาศีลข้อที่ 1 การฆ่าสัตว์ ศีลข้อที่ 2 การลักทรัพย์ และข้อที่ 4 การพูดเท็จ ฉะนั้น ความสำคัญในข้อนี้ จึงมีคุณค่าต่อภาวะจิตใจของผู้ปฏิบัติกันอย่างยิ่ง เพราะเป็นหลักสำคัญที่สามารถผลักดันให้บุคคลสามารถพัฒนาตนเองไปสู่การพัฒนาที่สูงขึ้นได้และบุคคลที่มีเมตตา กรุณา นับได้ว่าเป็นคนที่มีความปราศรณาดิ ปราศรณาที่จะช่วยเหลือผู้ที่เดือดร้อน เมื่อเป็นเช่นนั้น บุคคลที่มีเมตตา กรุณา ย่อมไม่ฆ่าผู้อื่น สัตว์อื่น หรือทำให้ได้รับความยากลำบากทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ลักขโมยทรัพย์สินสมบัติที่เขาหาได้ด้วย ความยากลำบากหรือไม่รับสินบน และไม่พูดจาหลอกลวงเพื่อทำลายประโยชน์ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดจาว่าวาเพื่อให้เกิดเสียหาย ดังนั้นผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักเมตตา กรุณาเป็นพื้นฐาน ถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีเกราะป้องกันตัวเองได้ดีที่สุด

2) ความสำคัญของมุทิตา คือ มุทิตาในฐานะเป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาศีล ข้อที่ 3 เพราะบุคคลที่มีมุทิตาหรือความพลอยยินดีที่จริงแท้แล้ว การส่งเสริมคุณภาพทางสังคมย่อมส่อไปในทางที่เหมาะสม กล่าวคือ เป็นผู้ที่พลอยยินดีต่อความสุข ความเจริญ ความรักใคร่ ความสามัคคีของผู้อื่น สัตว์อื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนให้เป็นปัญหาทางสังคม กล่าวคือ ไม่ประพฤติผิดทางเพศหรือการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น สามี ภรรยา ลูกหลาน ของใครคนใดคนหนึ่งที่อยู่ภายใต้ การปกครองผู้อื่นให้เสียหาย หรือส่อไปในทางชู้สาว เมื่อเป็นเช่นนั้น มุทิตาจึงเป็นหลักคำสอนที่สำคัญที่สนับสนุนความปรองดองสามัคคีกัน ผสานความกลมกลืนของคนในสังคม

3) ความสำคัญของอุเบกขา คือ อุเบกขาในฐานะเป็นธรรมอันเกื้อกูลแก่การรักษา ศีลข้อที่ 5 เนื่องจากเป็นธรรมที่ประกอบด้วยปัญญา ดังคำกล่าวที่ว่า “อุเบกขามากับปัญญา ต้องมีปัญญา จึงจะมีอุเบกขาได้” (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542) เมื่อเป็นเช่นนั้น ผู้ปฏิบัติหน้าที่เมื่อมีคุณธรรมข้อนี้เป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ “ปัญญา” คือ ความดีเชิงอุปการะที่สำคัญ

ที่บุคคลจำเป็นต้องใช้ไปกับอุเบกขา และเมื่อต้องการความมั่นคงทางปัญญา ในทางพระพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลไม่ควรทำลายสติปัญญาตนเอง เช่น การทำลายด้วยสิ่งมีเนเมา หรือสิ่งเสพติดอื่นๆ เพราะสิ่งเสพติดให้โทษเหล่านั้น ถือว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อสุขภาพ ก่อให้เกิดโรคร้ายไข้เจ็บต่างๆ และที่สำคัญยังสามารถลดศักยภาพของการตัดสินใจของบุคคลเป็นเหตุให้เป็นผู้ไม่น่าเชื่อถือ ไม่ก้าวหน้า ทำให้มีจิตใจอ่อนแอ หัวใจไหวง่ายและถูกผู้อื่นชักนำให้ทำในสิ่งที่ไม่สมควรได้ง่าย

ดังนั้น ความสำคัญของพรหมวิหารด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นฐานดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า คุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์นั้น คือ ความมีพรหมวิหาร มีเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ต่อเพื่อนมนุษย์และสรรพสัตว์ เช่น ผู้ใหญ่ไม่เหยียบย่ำผู้น้อยกว่า และผู้น้อยก็ไม่เท่งนงตัวยกตนขึ้นเทียมผู้ใหญ่ ต่างฝ่ายต่างอาศัยกัน รู้จักปล่อยปโยนเมื่อยากเศร้า เป็นที่ปรึกษากันได้ ในคราวที่ขัดข้อง ให้ความช่วยเหลือเตือนสติแก่กัน ในคราวที่พลังเพลอและพยายามหลีกเลี่ยงการขัดใจกันและที่สำคัญการประพฤติตามพรหมวิหารนี้ จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้

3 ความสำคัญด้านการพัฒนาสังคมระดับสูง

ความสำคัญของพรหมวิหารด้านการพัฒนาสังคมระดับสูง คือ การส่งเสริมคุณธรรมของปัจเจกชน ตามครรลองแห่งพรหมวิหาร ให้เล็งเห็นความสำคัญว่า การประพฤติตามหรือการดำเนินตนตามแนวธรรมแห่งพรหมวิหาร เป็นหลักประกันทางสังคมที่ไม่มีปัญหาต่างๆ เช่น การประพฤติในศีลข้อที่ 1 - 3 แต่คนในสังคมส่วนใหญ่ต่างมองข้าม จะมีก็มีแบบเทียมๆ นั่นก็หมายความว่า ในสังคมนั้นเป็นสังคมที่ต่ออายุคุณภาพทางความดี คนในสังคมต่างหาวิธีเลี่ยงกฎ ระเบียบ วินัยอยู่เสมอ เช่นการไม่เต็มใจปฏิบัติตาม ด้วยเหตุนี้ สังคมจึงต้องออกกฎหมายมารองรับความยำเ้าของมนุษย์ด้วยกัน เมื่อเป็นเช่นนี้ เท่ากับว่าผู้มีหน้าที่ปฏิบัติงานเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการเปิดเผยคุณค่าของพรหมวิหารนี้ และมนุษย์ในฐานะที่เกิดมาในสังคมเดียวกัน การสร้างสรรค์สังคมจึงเป็นการรวมกัน แต่การที่บุคคลจะสร้างสรรค์หรือรักษาสังคมได้นั้น มนุษย์จะต้องมีพื้นฐานแห่งความดี พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักธรรมหลายประการ แต่ในที่นี้ ฐานะที่บุคคลได้พรหมวิหารธรรมในฐานะเป็นคำสอนที่สำคัญด้านการส่งเสริมภราดรภาพ สันติภาพ ความสามัคคีธรรม ความเป็นเอกภาพในสังคม

สรุปได้ว่า พรหมวิหารเป็นเหตุทำให้เกิดความรักความผูกพันระหว่างมนุษย์ สรรพสัตว์ เพราะตัวของเราไม่ได้เกิดมาอยู่บนโลกนี้เพียงผู้เดียว ต้องอยู่รวมกันกับผู้อื่นในสังคม จึงต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ยินดีต่อความสำเร็จของผู้อื่นที่มีความเที่ยงธรรม ยุติธรรม ทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น

4 ความสำคัญในเชิงจริยธรรม

จริยธรรม คือ ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรมและกฎศีลธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546) อันเป็นหลักประพฤติ หลักการดำเนินชีวิต หรือหลักการครองชีวิตที่ถูกต้องสมบูรณ์ของมนุษย์ ที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายคือ ความดับทุกข์ หรือการสุดสิ้นปัญหา อยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2542) นั่นก็หมายความว่า จริยธรรมเป็นพฤติกรรมที่เป็นรูปแบบของการปฏิบัติ การดำเนินตนให้มีความเหมาะสมแก่ภาวะ ฐานะ กาลเทศะและเหตุการณ์ปัจจุบัน (พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินโน, 2531) ที่เป็นการนำความรู้ในความเป็นจริงหรือกฎธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของตนเองและสังคม โดยมีศีล สมาธิ ปัญญาเป็นองค์ประกอบของพฤติกรรมหรือการกระทำทางกาย วาจา ใจอันดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติตรงข้ามกับสิ่งที่ควรดเว้น (สุชีพ ปัญญาภภาพ, 2524)

5 ความสำคัญในฐานะเป็นมาตรฐานในการยุติข้อขัดแย้ง

หลักพรหมวิหาร เป็นหลักสำคัญที่เป็นมาตรฐานในการประคับประคองการยุติข้อขัดแย้ง กล่าวคือ สามารถใช้เป็นหลักพิจารณาระดับความดี ซึ่งตรงกันข้ามกับความชั่วของตนและผู้อื่นได้ เพราะพรหมวิหารคือ ความรู้สึกที่มีต่อการกระทำของตน และผู้อื่น เมื่อมีการพิจารณาดตัดสินบุคคลสามารถบ่งชี้ได้อย่างเที่ยงธรรมว่า อะไรรู้ก อะไรมืด นอกจากนี้ ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการชี้แจงหาหนทางที่ให้มีผลสมบูรณ์และเกิดสัมพันธภาพอันดี (ทินพันธ์ นาคะตะ, 2543) เมื่อเป็นเช่นนี้

หลักพรหมวิหารธรรม จึงเป็นหลักที่ทรงคุณค่าด้านการยุติข้อขัดแย้ง หรือที่พระพุทธศาสนาเรียกว่า วิวาทาธิกรณ์ ในที่นี้ผู้ศึกษาจะมุ่งกล่าวถึงความสำคัญของพรหมวิหารในฐานะเป็นมาตรฐานของการระงับข้อขัดแย้ง 2 ลักษณะ ได้แก่

1) ความสำคัญด้านการยุติข้อขัดแย้งในการทำงาน คือความสำคัญของพรหมวิหาร ที่มีต่อการระงับอธิกรณ์ ได้แก่ กิจจาธิกรณ์ วิวาทาธิกรณ์ อนุวาทาธิกรณ์ และอาปัตตาธิกรณ์ คือ ผู้มักโกรธและมักถือโกรธ ผู้ก่อตั้บุญ ไม่รู้คุณท่าน ตีตนเสมอท่าน ผู้ริษยาและตระหนี่ ผู้โอ้อวดและเจ้ามารยา ผู้ปรารถนาลามกและมีทีลุ่มีผิด และผู้ถือทิฐิตน ถือรั้นคนอื่น ปลดเปลื้องยาก เป็นผู้ไม่มีความยำเกรงในพระศาสนาและในสงฆ์ ครูอาจารย์และหมู่คณะ ซึ่งทั้งหมดนี้ บุคคลใดมีเพียงแหม่ขอเดี๋ยว ก็สามารถก่อความวุ่นวายได้ อย่างไรก็ตาม เมื่อมีเรื่องเหล่านี้เกิดขึ้น ผู้ที่เหมาะสมจะเป็นผู้ตัดสินจะต้องเป็นผู้ที่เที่ยงธรรม ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากพุทธพจน์ว่า “ภิกษุผู้ฉลาด สามารถทรงธรรม ทรงวินัย แดกฉานใน อุภโตวิภังค์ คือ ภิกษุวิภังค์ ภิกษุณีวิภังค์ อธิกรณ์ เหตุเกิดอธิกรณ์ ความดับอธิกรณ์ และข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอธิกรณ์ ปรากฏจากอคติ 4 ประการ รูปนั้นจะต้องรับผิดชอบ (พระเทพดิลก (ระแบบ จิตฺตนาโณ), 2549) ซึ่งพระดำรัสในข้อนี้ เป็นพุทธวิสัยทัศน์ของพระพุทธองค์ที่ย้ำถึงคุณธรรมของผู้ตัดสิน เพราะในการตัดสินโทษานุโทษทางพระวินัย ในฐานะที่เป็นการบริหาร การปกครองจะต้องมีการจัดการให้เป็นไปตามสมควรแก่กรณีนั้นๆ

ดังนั้น การทำให้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ยุติ จะต้องทำตามหลักแห่งความยุติธรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตามหลักสัมมุขานีนัย คือหลักการตัดสินพิจารณา จะต้องทำหน้าที่พร้อมหน้า 4 ประการ คือ ในที่พร้อมสงฆ์ พร้อมหน้าบุคคล พร้อมหน้าวัตถุ พร้อมหน้าพระธรรมวินัย ในขณะเดียวกันจะต้องมีการกระทำด้วยพรหมวิหารมีจิตเมตตาต่อท่านผู้นั้น ไม่ใช่มุ่งกำจัดหรือทำลายล้างกัน ไม่ใช่ถ้อยคำหยาบมีเมตตาจิต จึงควรทำความรู้สึกภายในใจตนเองให้ก่อปรด้วยความกรุณา ความหวังประโยชน์เกื้อกูล ความเอ็นดู ในขณะเดียวกันทรงวางหลักใจของท่าน ต้องทำให้ใจเคารพความจริงหรือความจริงเป็นอย่างไรร ต้องเป็นอย่างนั้นและใจจะต้องไม่ขุ่นเคืองคนที่ว่าตน โดยรู้สึกพระวินัยว่า อยู่ในฐานะเป็นองค์แทนพระพุทธเจ้า เมื่อเป็นเช่นนั้น ในทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นการกระทำที่แฝงด้วยความเมตตา กล่าวคือ ไม่ได้กระทำเพื่อล้มล้างกันแต่เป็นการกระทำเพื่อให้ออกสกัน

2) ความสำคัญด้านการป้องกันข้อขัดแย้งในการทำงาน คือ ความสำคัญของพรหมวิหารที่มีต่อการป้องกันกรณีข้อขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ซึ่งประเด็นนี้หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักคำสอนที่เล็งเห็นความสำคัญของความสามัคคีอย่างที่สุด ดังจะเห็นได้จากความสามัคคีของสมาชิกในสังคม อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นหลักประกันของการป้องกันความแตกแยกสามัคคี หลักพรหมวิหาร ถือได้ว่า เป็นคำสอนที่มีคุณประโยชน์อย่างยิ่งในเรื่องนี้ เช่น การมีเมตตาต่อกัน และในประเด็นนี้ พระพุทธองค์ทรงชี้อุบายป้องกันเอาไว้เพื่อเป็นธรรมอันให้ระลึกถึงกันด้วยความรัก

จากความสำคัญของพรหมวิหารในฐานะที่เป็นมาตรฐานของการตัดสินยุติข้อขัดแย้ง สรุปได้ว่า พรหมวิหารเป็นหลักธรรมค้ำจุนโลกอย่างแท้จริง เพราะ พัฒนาพฤติกรรมให้กระทำความดี ทุกอย่างต้องประกอบด้วยพรหมวิหารธรรมอันได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา คือ ความปรารถนาดี ไม่เบียดเบียน พลอยยินดีและเป็นกลาง เพื่อประดับประดาจิตใจอันนำไปสู่ความสุข ความเจริญและสันติภาพได้แท้จริง

6 ความสำคัญในฐานะเป็นมาตรฐานแห่งความประพฤติ

หลักพรหมวิหารธรรม ถือได้ว่า เป็นคุณธรรม จริยธรรมที่เป็นสื่อสัมพันธ์ในการประพฤติตามทางแห่งความดี กล่าวคือ เมื่อบุคคลมีพรหมวิหาร การดำรงอยู่ในความดี หรือบุคคลสามารถหลีกเลี่ยงทุจริต ความประพฤติชั่วไปได้ เพราะทุจริตเป็นสิ่งที่ควรเว้น ดังพุทธพจน์ว่า กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต เป็นกิจไม่ควรทำ เพราะจะนำบุคคลไปสู่ความเดือดร้อน ความลำบาก นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังได้อธิบายลักษณะของความชั่วหรือการแสดงถึงความไม่ไปได้อย่างความชั่วเพื่อประโยชน์แก่การพิจารณาความดีและความดีก็เป็นสิ่งที่ควรกระทำ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “...บุคคลพึงทำความดี พึงห้ามจิตจากบาป

เพราะถ้าทำบุญซ้ำไป ใจย่อมยินดีในบาป บุคคลทำบาปก็ไม่ควรทำบาปนั้นบ่อยๆ ไม่พึงทำความพอใจในบาปนั้น เพราะการสั่งสมบาปนั้นทุกข์มาให้.." (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 19 หน้าที่ 30) เมื่อบุคคลมีพรหมวิหารธรรมเป็นพื้นฐาน ก็หมายความว่า บุคคลสามารถประพฤติตามหลักจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานแห่งความประพฤติอันดีงามได้ตลอด โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับคือ

1) มาตรฐานแห่งการประพฤติระดับพื้นฐาน ได้แก่ หลักเบญจศีล เบญจธรรม หรือหลักมโนษยธรรม หมายถึง คุณธรรมที่ทำให้เป็นมโนษย ประกอบด้วย ศีล 5 คือ เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน การลักทรัพย์ การประพฤติผิดในกาม การพูดเท็จ การดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 8 ข้อที่ 198 หน้าที่ 479) และธรรม 5 คือ เมตตา กรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะและสติสัมปชัญญะ

2) มาตรฐานแห่งการประพฤติระดับกลาง ได้แก่ กุศลกรรมบถหรือทางแห่งความดี 10 ประการ คือ กายกรรม หมายถึง การกระทำดีทางกาย ได้แก่ ศีลข้อที่ 1-3 วจีกรรม การกระทำดีทางวาจา ได้แก่ ศีลข้อ 4 และขยายเพิ่มอีก 3 ข้อคือ ละการพูดคำส่อเสียด ละการพูดคำหยาบ และละการพูดพ้อเจ้อ และมโนกรรม การกระทำดีทางใจ ได้แก่ การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ไม่มีจิตคิดร้าย และมีความเห็นชอบ (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 471 หน้าที่ 337)

3) มาตรฐานแห่งการประพฤติระดับสูง ได้แก่ อริยมรรคมีองค์ 8 หรือทางสายกลาง คือ สัมมาทิฏฐิ คือ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ คือ ความดำริชอบ สัมมาวาจา คือการเจรจาชอบ สัมมากัมมันตะ คือ การงานชอบ สัมมาอาชีวะ คือ การเลี้ยงชีพชอบ สัมมาวายามะ คือ ความพยายามชอบ สัมมาสติ คือ ความระลึกชอบและสัมมาสมาธิคือ ความตั้งใจมั่นชอบ (พระไตรปิฎกไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 13 หน้า 18)

7 ความสำคัญในฐานะเป็นธรรมของผู้บริหาร

หลักพรหมวิหารธรรม ถือได้ว่า เป็นคุณธรรม จริยธรรม ที่เป็นสื่อสัมพันธ์ในการประพฤติตามทางแห่งความดี หมายถึง ธรรมประจำใจอันประเสริฐ ธรรมประจำใจของผู้ใหญ่ เป็นธรรมที่ผู้บริหารจะต้องใช้ในการปฏิบัติต่อผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานปฏิบัติต่อเพื่อนร่วมงานหรือต่อผู้อื่น มี 4 ประการ ดังนี้

1) ความมีเมตตา คือ การมีความรัก ความหวังดีปรารถนาที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานและผู้อื่นมีความสุขด้วยกาย วาจา และใจ

2) ความมีกรุณา คือ การมีความสงสาร เห็นอกเห็นใจ ปรารถนาที่จะให้ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานและผู้อื่นมีความสุขด้วยกาย วาจาและใจ

3) ความมีมุทิตา คือ การมีความรู้สึกพลอยยินดี เมื่อผู้ใต้บังคับบัญชาหรือเพื่อนร่วมงานและผู้อื่นได้มีความสุขทั้งด้วยกาย วาจาและใจ

4) ความมีอุเบกขา คือ การมีความวางเฉยเป็นกลางไม่ลำเอียงเข้าข้างคนใดคนหนึ่งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

จากความสำคัญของพรหมวิหารในฐานะที่เป็นมาตรฐานแห่งการประพฤติตามที่กล่าวมา สรุปได้ว่า พรหมวิหารธรรม คือ ความปรารถนาดี ต้องการให้ผู้อื่นมีความสุข ตลอดจนสรรพัสต์ว้ทั้งหลายด้วยและความพลอยยินดีต่อความสำเร็จ ต่อคุณความดีของผู้อื่นสัตว์อื่น และความวางใจเป็นกลาง เทียงธรรมที่เที่ยงตรงต่อผู้อื่น โดยอาศัยหลักกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับทางสังคมซึ่งบัญญัติขึ้นโดยชอบ เป็นแบบแผนในการประพฤติปฏิบัติ จัดเป็นจริยธรรมระดับพื้นฐาน การกระทำความดีทางกาย วาจา ใจ หรือ อกุศลกรรมบถ 10 จัดเป็น จริยธรรมระดับกลาง มีสัมมาทิฐิเป็นจริยธรรมระดับสูง พรหมวิหารจึงเป็นจริยธรรมที่มีคุณค่าแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติ ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ แก่ผู้เจริญพรหมวิหารทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นตลอดจนสังคมและประเทศชาติสืบต่อไป

การประยุกต์พรหมวิหารธรรมเพื่อเป็นแนวทางแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทย

การใช้พรหมวิหาร คือ การนำพรหมวิหารธรรมมี 4 ประการ คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา นั้นนำไปปรับใช้ การนำไปใช้ผู้จะต้องพิจารณาก่อนเสมอว่า ผิด หรือ ถูก แนวทางนั้นจึงจะทำให้ก่อเกิดประโยชน์และเป็นไปตามแนวปฏิบัติ วัตถุประสงค์ในทางที่ก่อความสันติสุขแก่ตนเองและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลได้อย่างแท้จริง

เมตตา คือ ปทัฏฐฐานของการใช้เมตตาพรหมวิหารที่ถูกต้อง เพราะเมื่อใช้ไม่เหมาะสมย่อมก่อให้เกิดโทษได้ เมื่อเป็นเช่นนี้การให้ความรัก ความปรารถนาดีแก่บุคคลใด การสร้างความพร้อมที่ถูกต้องคือการสร้างที่มีจุดเริ่มต้นที่ตัวเรานั้นเอง และเมื่อ บุคคลสามารถพัฒนาตนเองให้เต็มไปด้วยเมตตาแล้ว นั่นก็หมายความว่า บุคคลมีธรรมของผู้ใหญ่ ที่ใหญ่ในคุณงามความดี ซึ่งผู้ใหญ่นั้นนี้ ไม่ใช่ใหญ่อย่างเข้าใจกันอย่างสามัญ แต่ใหญ่อย่างประเสริฐ คือมีจิตใจกว้างขวาง หรือยิ่งใหญ่ด้วยคุณธรรม ความดีงาม (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542) และเมื่อมีการใช้ออกไป ย่อมก่อให้เกิดสันติสุข ความปรองดองความสามัคคี ความมีเอกภาพในสังคม

กรุณา คือ ความมีเอื้อเฟื้อ อยากจะช่วยเหลือ ปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับความสุข ปราศจากซึ่งความทุกข์แก่คนหรือ สรรพสัตว์ทั้งหลาย มีความสงสารเมื่อเห็นผู้อื่นประสบเคราะห์กรรม ทั้งผู้ปฏิบัติจะเต็มเปี่ยมไปด้วยความมีน้ำใจเมตตาร่วมกัน มนุษย์ด้วยกันใช้กรุณา

มุทิตา คือ คุณงามความดี ความสำเร็จในด้านต่างๆ ของผู้อื่น พลอยยินดีเมื่อเขาได้รับความชมเชยโดยไม่มีความ ริษยาแต่อย่างใด ปราศจากความอิจฉา เป็นลักษณะที่เต็มเปี่ยมไปด้วยไมตรีจิต ปรากฏผลเป็นรูปธรรม

อุเบกขา คือ ความวางเฉย ไม่ยินร้าย ยินดีตามความรู้สึกรัก และเป็นความวางเฉยอย่างเป็นกลาง ความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม ซึ่งจะต้องปฏิบัติให้ได้อย่างสม่ำเสมอ ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนทำให้อีกฝ่ายได้รับความเดือดร้อน เช่นนี้ ถือว่า เป็นการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

บทสรุป

พรหมวิหารธรรมเป็นแนวทางที่ก่อให้เกิดความยุติธรรมนำมาซึ่งสันติภาพ ตามความหมายของพรหมวิหารธรรมซึ่งเป็นธรรมของผู้ใหญ่เสมือนพระพรหมคือ มีเมตตา ช่วยเหลือในส่วนที่เป็นคุณประโยชน์ ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข การมีกรุณา มุ่งปลดเปลื้องความทุกข์ ผู้ซึ่งได้ประสบทุกข์ การมีมุทิตา มุ่งพลอยยินดี ต่อการพยายามกระทำความดีและการมีอุเบกขามุ่งดำรงตนเป็นกลาง ยุติธรรมไม่เอนเอียง ดังนั้นพรหมวิหารทั้งหมดถือว่าเป็นคุณสมบัติของผู้ใหญ่ที่มนุษย์สามารถกระทำได้ด้วยตนเองโดยแสดงถึงความเมตตาอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ อุดหนุนหนุนใจ เมื่อประสบความทุกข์และมีน้ำใจพลอยยินดี เมื่อบุคคลอื่นประสบความสุข ความสำเร็จในหน้าที่การงาน และวางตนเป็นกลางโดยพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองตามหลัก เหตุผล บุคคล สถานการณ์ คุณธรรม จริยธรรม อันจะเป็นผลนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่มีภายในสังคมไทย

รายการอ้างอิง

คณะกรรมการอบรมข้าราชการและประชาชน. (2543). **โครงการอบรมศีลธรรมและวัฒนธรรมประชาชนในเทศบาล**. ม.ป.ท. ทินพันธ์ นาคะตะ. (2543). **พระพุทธศาสนากับสังคมไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วน จำกัด สหภาพบล็อกการพิมพ์. พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2549). **วินัยปิฎก : ศาสตร์แห่งการปกครอง**. **วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัย**

มหามกุฏราชวิทยาลัย, 4(8), 43.

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2543). **พระในบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสียงเขียน.

พระธรรมญาณมุนี (ทองย้อย กิตติทินฺโน). (2531). **พระธรรมญาณมุนี 84**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์การพิมพ์.

- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **คุณบิดามารดาสุดพรรณนามหาศาล**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ เอส. อาร์. พรินติ้งแมสโปรดักส์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.
- สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). (2527). **พรหมวิหารธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บริษัทสหทัยการพิมพ์ จำกัด.
- สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ธรรมธโร). (2518). **บทสร้างนิสัย**. กรุงเทพฯ: บริษัทแสงฟ้า จำกัด.
- สุชีพ ปัญญาภุฉาพ. (2524). **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์.
- แสวง บุญเฉลิมวิภาศ. (2543). **รวมคำบรรยายหลักวิชาชีพนักกฎหมาย**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิทยุชน.